

ה"עושה-נפלאות"

מאת יצחק ליבוש פרץ

באחת העיירות בוזהלין נזדמן פעם אחת "עושה-נפלאות". ואף-על-פי שבא שמה קרוב לחג-הפסח, בימים שכל אדם מישראל מלא דאגות כרמון, עשה בואו על בני העיירה רושם גדול. אדם – חידה! לבוש קרעים, וצילינדר, אם גם ישן ומקומט, בראשו! פני יהודי, צלם אלהים מרחף על חטמו – והזקן גלוח! ותעודת-מסע אין לו. ולא ראה איש שיטעם מאומה, לא כשר ולא טריפה, – אינו אוכל כלום!

שואלים: מאין?

והוא עונה: מפאריז.

– לאן?

– ללונדון!

– דרך עיירה בוזהלין?

תעה תעה!

כפי הנראה, הלך ברגל.

ולא בא להתפלל במנין, ואפילו ב"שבת הגדול"!

וכשרצים אחריו ומבקשים פתרונים, ומפצירים בו, ומקיפים אותו, – הוא מתעלם לפתע-פתאום, כאילו בלעה אותו האדמה! – ומתגלה בעברו השני של השוק.

בינתיים שכר לו אולם גדול ורחב, להראות נפלאות בפני עם ועדה.

ונפלאות – עין לא ראתה. ממש חוץ לדרך הטבע!

בולע הוא גחלי-אש כתפוחי-אדמה ומוציא מפיו רצועות של משי מכל המינים ומכל הצבעים, וארוכות כאורך הגלות. ומבתי-רגליו הוא זורק זוגות-זוגות של תרנגולי-הודו והתרנגולים – כעגלים! והם חיים ורצים על פני האדמה וקוראים: "הולדיר, הולדיר!" אחר כך הוא מניף רגל ומגרד מעל פעמיו אדומים – אדומים ממש, מלוא הקערה אדומים! מוחאים כף לאות-חן, והוא שורק, ומתחילות טסות באויר עוגות וחלות-לחם כצפרים עפות! אחר-כך הן מחוללות במעגל או רוקדות רקוד-של-רוגז! ושורק הוא שנית, והכל נעלם; כהרף עין – ואין כל. אין עוגות, אין חלות; אין תרנגולים, אין רצועות – לא-כלום!

מילא, הכל יודעים, שגם ה"סטרא-אחרא" יש לה כוח ויכולת... החרטומים במצרים היו מראים נפלאות גדולות מאלה – פשוט, מעשה-כשפים! אלא על מה מתפלאים? על שהוא עצמו עני ואביון! בן-אדם מגרד אדומים מעל כפות רגליו, ואין לו במה לשלם שכר דירה באכסניה; אדם אופה על-ידי שריקה עוגות וחלות לרוב, מוציא תרנגולים חיים מתוך בתי-רגליו, ופנים לו – רבונן-של-עולם, יפים מהם קוברים באדמה, ובעיניו דולק הרעב, רעב ממש.

ומתפלאים ואומרים: קושיה חמישית ל"מה נשתנה"...

אבל קודם שנגיע ל"מה נשתנה", נעזוב את ה"עושה-נפלאות" ונשיח קצת בחיים-יונה ואשתו רבקה-בילה, השייכים גם-כן אל הענין.

אותו חיים-יונה היה לפניו סוחר-יערות, וקנה פעם אצל אחד האדונים במקח השווה יער לכריתה, ובאו האפרים, שהיתה להם דריסת-הרגל ביער, וערכו מחאה; ותיכף-ומיד באו הפקידים וסגרו את היער. ויצא חיים-יונה מן העסק, כמו שאומרים הבריות: נקי, ונתמנה ללבלר ביער. אחר כך אבדה לו גם משרתו, וככה הוא יושב כמה וכמה חדשים בלי פרנסה, השם ישמרנו. חורף עבר עליו – על שונאי-ציון חורף כזה! ועתה ממשמש ובא חג הפסח, וכבר נתן בעבוט את כל כלי-הבית, ממנורות התקרה עד הכר שלמראשותיו. ואומרת רבקה-בילה לבעלה: לך וקבל "מעות-חטים". וחיים-יונה עונה, שיש לו בטחון, שהשם-יתברך לא יעזבנו, ושלא ישחיר את פניו לקבל מתנת בשר-ודם! פונה רבקה-בילה כה וכה ומחפשת בכל פנות דירתה, והשם אינה לידה דבר טוב:

מצאה כף-כסף ישנה, שהתגלגלה זה כמה שנים בין הסחבות; ממש נס מן השמים אירע! ונטל חיים-יונה את הכף, יוצא לשוק ומוכרה, והולך אל ראש-הקהל ומוסר את הפרוטות ל"מעות-חטים" בשביל עניים, כחוקו מדי שנה בשנה. לעניים – אומר חיים-יונה – יש דין-קדימה! והדלות במקומה עומדת. החג הולך וקרב, רק כשני שבועות נשארו עד הפסח, ואין כל... וחיים-יונה עודו מחזיק בבטחונו: השם ירחם, השם לא יעזבנו.

מילא, רבקה-בילה מחשה; אשה כשרה עושה רצון בעלה.

ועובר יום אחר יום. רבקה-בילה אינה ישנה בלילות, טומנת פניה בשק-התבן ובוכיה בחשאי, כדי שלא ישמע חיים-יונה; ולחג הפסח אין משהו, אין כל-שהוא.

והימים רעים מן הלילות.

בלילה אדם בוכה ורוח לו. ביום צובטים את הלחי, למען יעמוד המראה. השכנות תרות אחריה, מתפלאות, מביטות לתוך עיניה, דוקרות אותה במבטי-רחמים...

ויש מהן שואלות: מתי, רבקה-בילה? שי, תאפי מצות? מתי תקני שומן? מתי תכיני סלק? וכדומה.

והמקורבות ביותר:

– אוי ואבוי לנו, רבקה-בילה! מה את עושה? חסרה את דבר-מה, הגידי, נשאל לך... אין בושה, גלגל חוזר...

אבל חיים-יונה אינו רוצה במתנת בשר-ודם. ורבקה-בילה לא תעשה כנגד רצונו... ומבקשת היא תירוצים, והיא תועה ומתעה, ופניה – להבים...

רואות השכנות, שאין הדבר כתקונו, ומספרות לבעליהן, ורצים האנשים אל המרא-דאתרא: היתכן?

הרב שומע, מתאנח, מניע ראש פעם לימין ופעם לשמאל, נמלך הרבה בדעתו, וסוף כל סוף הוא עונה, שחיים-יונה הוא בן-תורה וירא-שמים, ואם יש לו בטחון, יש לו...

כלו כל הקצין; נשארה רבקה-בילה גם בלי נרות!

אתא ליל התקדש החג. חיים-יונה יוצא מבית-המדרש ושכ לביתו. כל החלונות מזהירים בשמחת יום-טוב, ואך דירתו אפלה. עומד ביתו כאבל בין המחזתנים, כסומא בין הפקחים. אבל חיים-יונה – לא נפל רוחו: כשירצה השם-יתברך, עוד יעשה פסח! ובא חיים-יונה הביתה, וקרא בשמחה: "חג טוב!" – אין עונה. והוא מטעים שנית ומפרש: "חג טוב לך, רבקה-בילה!" ומקנן זוית חשכה עונה לו רבקה-בילה בקול ספוג דמעות: "חג טוב, שנה טובה!" – ועיניה נוצצות מתוך האפלה כגחלים לוחשות. והוא קרב אליה, וגחן, ולחש לה בחבה: רבקה-בילה – יום-טוב היום, יציאת מצרים – חירות... מבינה את, אשה? אסור להצטער בשום אופן! ועל מה את מצטערת? אם השם-יתברך לא רצה, שיהיה לנו "סדר" שלנו – נקבל באהבה; נלך ונסב אצל אחרים! הדלתות פתוחות! יהודים יושבים מסובים וקוראים בקול רם: כל דכפין ייתי ויכול... ופירוש המלים: כל מי שהוא רעב – יבוא ויאכל, וישבע... קומי איפוא, יונתי-תמתי, שימי את מטפחתך על ראשך ונלך, ונדפוק בחלון של שכן קרוב...

ורבקה-בילה, העושה תמיד רצון בעלה, מתאפקת בכל מאמצי-כוחה לבל תפרוץ בבכי; מוצאה ושמה בידיים רועדות את מטפחתה הקרועה על ראשה... רוצים הם ללכת – והנה באותו רגע נפתחה הדלת מבחוץ, ואיש בא, עמד על המפתן וקרא:

– חג טוב!

והזוג עונה "חג טוב", אבל אינם רואים כלום בחושך.

ובא אותו האיש החדרה.

– רצוני – הוא אומר – ליסב עמכם!

וחיים-יונה עונה:

– אין לנו "סדר"... השם-יתברך לא רצה...

והלז מפסיק:

– הבלים, ה"סדר" אתי!

– ונשב באפלה? – לא עצרה האשה ברוחה ונתאנחה.

– לא דוקא! – ענה הבא – יהיה אור!

והתייצב באמצע החדר וקרא:

– הוקוס-פוקוס! – כנראה, בלשון החרטומים, – ובחלל החדר נראו שתי מנורות-כסף עם נרות דולקים. ורואה הזוג לאור הנרות את הבא, והוא הוא ה"עושה-נפלאות"... ומשתאים הם ומשתוממים, ואינם יכולים להוציא אף הגה מן הגרון... ואחזה רבקה-בילה בידי בעלה, וכה היו עומדים שניהם ועיניהם פקוחות ופיותיהם פעורים... וה"עושה-נפלאות" פונה בינתיים אל השולחן, שעמד כמבויש בפנה, וקרא:

– התכסא-נא, בחור'ל יפה, ובוא ועמוד בתווך!

ותיכף ומיד יורדת מן התקרה מפה לבנה כשלג ומכסה את השולחן; והשולחן המכוסה זו ממקומו והלך ועמד באמצע החדר, תחת המנורות התלויות ועומדות באויר; וכעמוד השולחן, ירדו המנורות ותתייצבנה בקצהו.

– אבל – אומר ה"עושה-נפלאות" – עוד אנו חסרים כרים להסבה! – ויקרוץ עין אל שלושה כסאות שעמדו בשלוש פנות החדר, ונעו הכסאות והלכו וקרבו והתייצבו לשלושת קצותיו. ויצו עליהם שיתרחבו, והתרחבו והיו למטות. "התרפדו!", ויורדים מן התקרה כרים לבנים כשלג ונופלים ומשתרעים על פני המטות – להסבה.

ועוד הפעם: הוקוס-פוקוס! – ותרד ותעמוד על השולחן ה"קערה" עם ה"מינים". אחר כך – מצות, בקבוקי-יין וכוסות, הכל כאשר לכל, ואפילו "הגדות" מכורכות נייר עם קצות-זהב!

– ומים לרחצה יש? – שאל ה"עושה-נפלאות" – גם מים אני יכול להביא!

ורק אז נעור הזוג המשתומם, ורבקה-בילה לוחשת באזנו של חיים-יונה:

– מותר?

וכשחיים-יונה מפקפק ואינו עונה, יועצת רבקה-בילה, שילך אל הרב וישאל את פיו.

חיים-יונה אומר, שהוא מתיירא לעזוב אותה לבדה עם ה"עושה-נפלאות", והוא רוצה שהיא תלך אל הרב! והיא אומרת, שהרב, בספר לו אשה פתיה, לא יאמין למשמע אזניו; יאמר, שיצאה האשה מדעתה מחמת צרות...

ובאין עצה ותחבולה אחרת, עוזבים שניהם בלאט את ה"עושה-נפלאות" עם ה"סדר" שהכין בבית, ורצים אל הרב.

והרב שומע, משתאה, נמלך בדעתו, מניע ראשו לכאן ולכאן, וסוף כל סוף הוא אומר:

– קיימא לן, שמעשה-כשפים הוא אחיזת-עינים, שאין בו ממש... על-כן, זאת עשו: שובו הביתה; ואם המצה תהיה נשברת ביד, היין נשפך אל הכוסות, והכרים יהיו ממוששים – אין זה מעשה-כשפים, אלא נס מן השמים, ומותר ליהנות...

כך אמר הרב. ושב הזוג בלבבות דופקים הביתה. ה"עושה-נפלאות" נעלם ואיננו; ה"סדר" עומד על מקומו; אוחזים בכרים – יש בהם ממש, היין נשפך אל הכוסות, המצות נשברות ביד, – והבינו שבדמות ה"עושה-נפלאות" נגלה להם התשבי, ושמחו בחגם יחד עם כל ישראל.

את הטקסט לעיל הפיקו מתנדבי פרויקט [פרויקט בן-יהודה באינטרנט](https://benyehuda.org/read/978). הוא זמין תמיד בכתובת הבאה:

<https://benyehuda.org/read/978>